

9. Társadalmi mobilitás, vándorlás

Társadalmi mobilitás

Meghatározása:

A társadalmi mobilitás az a jelenség, amikor az egyén, vagy a család társadalmi helyzete megváltozik.

Típusai:

- intragenerációs mobilitás (nemzedéken belüli)
- intergenerációs mobilitás (nemzedékek közötti)

Mérése:

- Általában reprezentatív mintákon végzett kérdőíves adatfelvételekkel vizsgálják.

Vándorlás

Meghatározása:

Belső vándorlás: Olyan lakóhely változtatás, mely településhatár átlépésével jár.

Nemzetközi vándorlás: Olyan lakóhely változtatás, mely országhatár átlépésével jár.

Mérése:

- népszámlálások
- vándorlási egyenleg: a településre való vándorlás és az elvándorlás különbsége

Elméletek:

Mi határozza meg elsősorban a mobilitás mértékét?

1.) A társadalmi-politikai rendszer jellege

- kasztszerű társadalmakban alig
- rabszolgatartó társadalom mérsékelt (felszabadítás)
- rendi társadalomban több csatorna (egyház, nemesség)
- polgári társadalomban megszűntek az osztályokat elválasztó jogi határok: a mobilitás jogi korlátai eltűntek

2.) A gazdasági és foglalkozási struktúra, demográfiai tényezők

- a gazdaságilag nem fejlődő társadalmakban a foglalkozási struktúra is változatlan, ezért nincs lehetőség nagymértékű mobilitásra
- az ipari fejlődés megindulásával megváltozik a foglalkozás struktúra, ez nagyarányú mobilitást idéz elő: mezőgazdasági munkásokból ipari munkások

Lipset: A társadalmi mobilitás minden fejlett társadalomban kb. azonos mértékű, nem befolyásolja a társadalmi rendszer és a nemzeti sajátosságok

Treiman: Minél fejlettebb egy társadalom, annál nyitottabb.

Elméletek:

McNeil, nemzetközi vándorlás elmélete:

a történelem folyamán a vándorlás jellemző iránya: a fejletlenebb területekről a fejlettebb területek felé (oka: a fejlettebb kultúrák nem képesek a népesség reprodukciójára) > új népségek, új kultúrák

Belső vándorlás átmenetének elmélete:

- 1.) a premodern társadalmakban a vándorlás csekély és cirkuláris jellegű
- 2.) korai átmeneti társadalmakban megnő a falvakból a városokba, ill. a határterületekre történő vándorlás
- 3.) késői átmeneti társadalmakban újra erősödik a cirkuláris vándorlás
- 4.) fejlett ipari társadalmakban megnő a városok közötti cirkuláris vándorlás
- 5.) posztindusztriális társadalmakban lecsökken a cirkuláris vándorlás

A vándorlások mindig szelektívek: a vándorlók társadalmi összetétele nem egyezik meg a kibocsátó, vagy a befogadó ország társadalmi összetételével.

Fölvándorlás: a bevándorlók a kedvezőbb helyzetű rétegekbe kerülnek

Alávándorlás: a bevándorlók a társadalom alacsonyabb szintjére kerülnek